

Raktas į raštingą visuomenę

XII Baltijos šalių bibliotekininkų kongreso temos ir įžvalgos

Dr. Rasa

Januševičienė

Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos valdymo departamento Bibliotekininkystės metodikos ir tyrimų skyriaus vyriausioji metodininkė-tyrėja, Lietuvos bibliotekininkų draugijos tarybos narė

Daugiaaspektis raštingumas – būtina šiuolaikinės visuomenės funkcionavimo sąlyga ir vienas svarbiausių XXI a. gebėjimų, lemiančių asmeninį, pilietinį ir nacionalinį atsparumą. Bibliotekos šiame kontekste tampa kritinio mąstymo, pilietiškumo, medijų ir informacinio raštingumo centrais, o bibliotekininkai – šių žinių mentorais, skaitmeninės įtraukties ir socialinės sanglaudos stiprintojais. 2025 m. gruodžio 1–4 d. Kaune įvykusiame XII Baltijos šalių bibliotekininkų kongrese (CoBaL) pristatytos mokslinės ir praktinės įžvalgos apie bibliotekų vaidmenį saugant demokratiją, ugdant raštingumą, analizuota bibliotekininko profesijos kaita. Ypatingas renginio akcentas – priimtas Baltijos šalių bibliotekų raštingumo manifestas, įtvirtinantis bendrą regiono poziciją dėl bibliotekų svarbos ugdant visuomenės raštingumą.

Vienas svarbiausių ir ryškiausių profesinių renginių Baltijos šalių regione – CoBaL – šiemet gerokai praplėtė dalyvių ratą: be Lietuvos, Latvijos ir Estijos bibliotekininkų asociacijų atstovų, į šį kas penkerius metus vykstantį kongresą atvyko svečių iš Suomijos, Švedijos, Norvegijos ir Ukrainos. Sulaukta daugiau kaip 200 dalyvių.

Bibliotekos yra galinga informacijos prieigos, patikimumo ir vilties vieta – ši mintis atsispindėjo trijų Baltijos šalių bibliotekininkų asociacijų vadovių: dr. Lauros Šimkevičės (Lietuva), Tuuliki Tõiste (Estija) ir Solvitos Štekerhofos (draugijos pirmininko pavaduotoja; Latvija) – renginio atidarymo kalbose.

Kongreso dalyvius pasveikino Lietuvos Respublikos kultūros ministrė Vaida Aleknavičienė: „Bibliotekos šiandien yra daugiau nei kultūros erdvės – jos yra visuomenės raštingumo, informacinio saugumo ir socialinės įtraukties pagrindas. Jos suteikia galimybes kiekvienam žmogui mokytis, tobulėti ir kritiškai vertinti mus supančią informaciją. Tai ypač svarbu šiandien, kai demokratinės vertybės susiduria su naujais iššūkiais – nuo dezinformacijos iki visuomenės fragmentacijos.“ (3)

Ukrainos bibliotekų asociacijos pirmininkė Oksana Bruj dėkojo kolegoms lietuviams, Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo

bibliotekai ir Kultūros ministerijai už Ukrainos bibliotekininkų palaikymą ir pagalbą joms egzistenciniame kare.

Bibliotekininkų forumo metu pristatyti 47 pranešimai, vyko diskusijos, kūrybinės sesijos, stendiniai pranešimai. Lietuvos bibliotekininkų draugijos (LBD) kasmet gruodžio pradžioje organizuojama konferencija „Biržiškos skaitymai“ šiemet buvo integruota į kongreso programą.

Grėsmės demokratijai

Kaip ir visų tokio masto renginių, kongreso pagrindinė tema buvo patvirtinta 2025 m. pradžioje. Tačiau dabar, kai Lietuvoje ir kitose Baltijos regiono šalyse kyla politinių grėsmių kultūrai, laisvai žiniasklaidai, demokratijai, atrodė, tarsi kongreso organizatoriai būtų nuspėję situaciją: nemaža pranešimų buvo skirta šiai problematikai. Pranešėjai akcentavo gyventojų atsparumo dezinformacijai ir kitai klaidingai informacijai ugdymo nuo pat vaikystės svarbą, bibliotekų sinergijos su kitomis institucijomis didinimą, tarptautines partnerystes stiprinant bibliotekų vaidmenį.

Kultūros viceministras dr. Viktoras Denisenko bibliotekas įvardijo atsparumo tvirtovėmis, o nuo 2022 m. šalies bibliotekų vykdomą Medijų ir informacinio raštingumo programą (MIRKT) – kaip itin svarbų projektą, mokantį žmones tikrinti informaciją ir faktus, ugdantį

Šiomet Lietuvoje, Kaune, vykusiame Baltijos šalių bibliotekininkų kongrese sulaukta daugiau kaip 200 dalyvių – be Lietuvos, Latvijos ir Estijos bibliotekininkų asociacijų atstovų, svečių atvyko iš Suomijos, Švedijos, Norvegijos ir Ukrainos. 📷 Gintaras Lukoševičius

kritinį mąstymą. Nacionalinės bibliotekos Dokumentinio paveldo tyrimų departamento direktorės dr. Jolantos Budriūnienės pranešime apibrėžtas bibliotekų vaidmuo stiprinant visuomenės atsparumą grėsmėms.

Oda Cornelia Knudsen pristatė Kongsbergo bibliotekos (Norvegija) vykdomus demokratijos ir pilietinio dalyvavimo projektus, kurių iniciatyvos apima viešas diskusijas ir forumus aktualiomis politikos, kultūros ir socialinėmis temomis, jaunimo pilietiškumo skatinimą, visuomenės pilietinį ugdymą.

Landskrūnos miesto bibliotekos (Švedija) direktorius Martinas Memetas Könickas savo pranešime „Teklesti demokratija – bibliotekos išgelbės pasaulį!“ kalbėjo apie bibliotekų vaidmenį saugant demokratiją: bibliotekos gali šviesti žmones, skatinti juos pažinti rinkimuose dalyvaujančių partijų programas, priimti pagrįstus sprendimus. Tarp pranešėjo pateiktų gerųjų pavyzdžių – Landskrūnos bibliotekos demokratijos ambasadoriai – jauni bibliotekos atstovai, skleidžiantys demokratijos idėjas už bibliotekos sienų.

Patvirtintas manifestas

- ✓ Kongreso dalyviai patvirtino gruodžio 2 d. pristatytą reikšmingą dokumentą „Bibliotekos – raštingumo visą gyvenimą

lyderės. Baltijos šalių manifestas“. Jame pateikiama bendra trijų Baltijos šalių bibliotekininkų asociacijų vizija apie bibliotekų vaidmenį kovojant su dezinformacija didėjančios geopolitinės įtampos fone.

- ✓ 10 punktų manifestas – tai bibliotekų atsakas į sparčiai kintančio pasaulio iššūkius, dirbtinio intelekto plėtrą ir naujus įvairiapusiško raštingumo (skaitmeninio, finansinio, aplinkosauginio) poreikius. Tai yra ne tik bibliotekininkų įsipareigojimas, bet ir kreipimasis į sprendimus priimančius asmenis bei politikos formuotojus, raginant juos pritarti šio dokumento tikslams ir remti bibliotekų vaidmenį gerinant piliečių raštingumą visose Baltijos šalyse.
- ✓ Dėl manifesto teksto diskutuota dieną prieš Kauno apskrities viešojoje Ažuolyno bibliotekoje. Trims darbo grupėms net prireikė papildomo laiko rezultatams išgryninti: didžiausia problema – bibliotekininkų profesionalumo ir galimybių įgyti išsilavinimą stoka (ypač ši problema aktuali Lietuvoje ir Estijoje), o didžiausi iššūkiai kyla bibliotekų prieinamumo srityje.
- ✓ Į trijų Baltijos šalių kalbas išverstas Manifesto tekstas yra prieinamas internete (1).

Skaitymo skatinimo strategijos ir programos

Skaitymo svarba visuomenės raštingumo ugdymui ir valstybės strategijų reikšmė bibliotekų bendruomenėms atskleista Suomijos pietvakarių regioninės valstybinės administracinės agentūros atstovės dr. Anu Orajantos pranešime „Skaitymą skatinančios bibliotekos: strategijos, metodai ir iššūkiai“. Pranešėja kalbėjo apie Suomijos nacionalinę raštingumo strategiją. Joje raštingumas suprantamas kaip daugialypis gebėjimas: gebėjimas skaityti, rašyti, suvokti, interpretuoti, kurti tekstus pasitelkiant įvairias (ir skaitmenines) priemones. Suomijoje bibliotekos laikomos esmine raštingumo skatinimo sistemos dalimi. Nacionalinė suomių strategija grindžiama požiūriu į raštingumą, kaip į įgūdžių visumą, integruojant juos į visas gyvenimo sritis.

Apžvelgdama kitų Skandinavijos šalių situaciją, A. Orajanta pabrėžė didelę bibliotekų įtaką stiprinant įvairialypį raštingumą, mažinant socialinę atskirtį, didinant piliečių atsparumo ir pasirengimo lygį.

Estijos kultūros ministerijos Kultūros paveldo departamento patarėja Ülle Talihärm, primindama modernizuotų šalies bibliotekų virsmą į daugiafunkčius, į bendruomenes orientuotus centrus, pristatė Estijos bibliotekų programas, skirtas padėti žmonėms orientuotis informacijos sraute, kritiškai ją vertinti, įvairaus amžiaus ir interesų vartotojų grupes įtraukti naudotis bibliotekų paslaugomis. Pasak Ū. Talihärm, bibliotekos yra tiltas, viešąsias paslaugas priartinantis prie bendruomenės ir teikiantis pagalbą žmonėms naršant valstybės institucijų tinklalapiuose.

Didelio kongreso dalyvių dėmesio sulaukė įvairiais aspektais analizuota skaitymo tema. Kultūros ministerijos atstovė Rūta Lazauskaitė kartu su Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos specialistėmis Rasa Railaite ir Šarūne Liekiene pristatė iniciatyvą „Vasara su knyga“. Nacionalinės bibliotekos Vaikų ir jaunimo literatūros centro direktorius Justinas Vancevičius kalbėjo apie programos „Knygų startas“ kuriamą ankstyvojo skaitymo ekosistemą. Šios į nacionalinį Skaitymo skatinimo 2025–2027 m. veiksmų planą įtrauktos iniciatyvos padeda stiprinti ryšį su šeimomis, plėsti partnerystes ir kurti tvarią ankstyvojo skaitymo sistemą visoje Lietuvoje.

Estijos vaikų literatūros centro atstovė Katrin Tonisson kartu su Triin Soone parengtame pranešime pabrėžė nacionalinės skaitymo skatinimo

politikos ir kokybiškos literatūros prieinamumo svarbą. Pranešėja atskleidė, kad platus Estijos bibliotekų tinklas ir kryptingos skaitymo skatinimo programos reikšmingai veikia visos šalies skaitymo kultūrą. Pasak K. Tonisson, Estijoje itin sėkminga skaitymo skatinimo programa „Lugemisisu“ („Skaitymo malonumas“), kurioje dalyvauja beveik kas penktas 5–10 metų vaikas. Tyrimai rodo, kad privalomosios literatūros sąrašai šiuolaikiniams mokiniamis vis mažiau aktualūs. Jauni skaitytojai dažniau renkasi lengviau skaitmeninėje erdvėje prieinamą literatūrą anglų kalba.

Uogrės centrinės bibliotekos atstovė Aija Bremšmite pristatė ilgalaikę Latvijos skaitymo iniciatyvą „Skaitymo kibirkštis“. Sisteminga bibliotekų ir mokyklų partnerystė padeda kasmet pritraukti vis daugiau 2–8 klasių mokinių. Pranešėja atkreipė dėmesį į sėkmingas mokinių skaitymą skatinančias priemones, kai taikomi nesudėtingi, bet veiksmingi metodai: daromos 7–10 min. trukmės skaitymo savo malonumui pertraukėlės, remiamasi kokybiškai parengta edukacine medžiaga ir kt.

Urtė Šulskienė iš Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos analizavo skaitymo kultūros pokyčius XXI amžiuje ir išryškino skaitymo iššūkius, ypač pabrėždama paauglių skaitymo problemas dėl nuolatinio informacinio triukšmo, greito turinio ir fragmentuoto dėmesio jų aplinkoje. Pranešime apžvelgtos Lietuvos bibliotekų vykdomos veiklos ir tyrimai: neuroįvairovę atliepančios skaitymo paslaugos, sensorinių skaitymų edukacijos, animuotos literatūrinės istorijos, skaitymo ir demencijos ryšio tyrinėjimas – įrodė, kad bibliotekos tampa reikšminga institucija, nuosekliai vykdančia skaitymo skatinimo misiją.

Profesijai būtinos kompetencijos

Bibliotekų specialistų profesionalumo ir kompetencijų temomis diskutuota sekcijoje „Profesionalaus bibliotekininko vaidmuo kintančiame pasaulyje“. Šiaulių valstybinės kolegijos atstovės doc. dr. Kristina Kulikauskienė ir Rita Jakutienė pristatė pranešimą apie XXI a. bibliotekininkui reikalingas kompetencijas.

Pranešimą apie Estijos bibliotekininkų asociacijos kartu su šalies Kultūros ministerija, Estijos nacionaline biblioteka ir kitomis institucijomis organizuojamus kvalifikacijos kėlimo kursus ir profesinius renginius (seminarus, tęstinio mokymo kursus ir pan.) skaitė asociacijos vicepirmininkė Katre Riisalu. Pasak pranešėjos, nuo 2005 m., kai Bibliotekininkų asociacijoje veikia Profesinės kvalifikacijos kėlimo

komitetas, kvalifikaciją kėlė 1100 profesionalių bibliotekininkų. Svarbiausi ateities bibliotekininko įgūdžiai, K. Riisalu teigimu, bus šie: darbas komandoje, strateginis mąstymas, socialinis ir kultūrinis sąmoningumas, medijų raštingumas ir koordinuotos, tikslingos veiklos organizavimas.

Latvijos nacionalinė biblioteka yra akredituota švietimo institucija, siūlanti profesinio tobulinimo programas, ypač bibliotekininkystės srityje. Bibliotekos struktūroje esantis Kompetencijų ugdymo centras veikia kaip konsultacinis bei mokymo centras. Pasak šios bibliotekos atstovės, pranešėjos Agnės Pašanės, profesionaliam bibliotekininkui svarbios šios kompetencijos: komunikavimas, skaitmeninis raštingumas, informacijos valdymas, darbas su informacijos sistemomis ir duomenų bazėmis, literatūros kompetencija.

Skaitydama pranešimą, inspiruotą IFLA tendencijų ataskaitos (*IFLA's Trend Report*), Nacionalinės bibliotekos generalinė direktorė Aušrinė Žilinskienė pabrėžė, kad tarp profesinių kompetencijų nepaprastai svarbios bibliotekininkui bus ir bendražmogiškosios: gebėjimas girdėti, išklausti, būti empatiškam.

Kitos aptartos temos

Kongrese taip pat kalbėta aukštųjų mokyklų bibliotekų vaidmens (Lina Blovesčiūnienė, dr. Giedrė Sabaitytė, Vilius Kučiukas), technologijų, medijų ir informacijos raštingumo temomis (Greta Kėvelaitienė). Skaityti pranešimai, ką bibliotekos gali nuveikti įtraukimo (Kristi Veeber; Estija), prieinamumo (Dalia Balčytytė ir Klementina Gečaitė), tvarumo (Žydrūnė Tichanavičienė) srityse, kaip ugdyti bendruomenę vienijantį kūrybiškumą (Iryna Brunda; Ukraina).

Ukrainietės kolegos iš Kyjivo, Poltavos, Vynycios ir Užhorodo bibliotekų trumpais (10 minučių trukmės) vaizdo pranešimais pristatė karo sąlygomis vykdomus projektus ir veiklas, kartu su kitomis šalies atminties institucijomis kuriamą skaitmeninį archyvą istorijai.

LBD pirmininkės L. Šimkevičės pranešimas „Pilietiškumas veiksme. Kodėl Lietuvos bibliotekininkai palaiko Kultūros asamblėją“

Renginį organizavo Lietuvos bibliotekininkų draugija, palaikoma Latvijos ir Estijos bibliotekininkų asociacijų. Kongresą iš dalies finansavo Šiaurės šalių taryba, Lietuvos kultūros taryba ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Rėmėjas – UAB „Asseco Lietuva“.

Organizatoriai dėkoja partneriams: Klaipėdos apskrities levos Simonaitytės viešajai bibliotekai, Kauno apskrities viešajai Ažuolyno bibliotekai, Kauno miesto Vinco Kudirkos viešajai bibliotekai, Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai, Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešajai bibliotekai, Lietuvos audiosensorinei bibliotekai, Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetui, Apskričių viešųjų bibliotekų asociacijai ir Savivaldybių viešųjų bibliotekų asociacijai.

Kas penkerius metus vykstantį trijų Baltijos valstybių bibliotekininkų kongresą pakaitymis organizuoja šalių bibliotekininkų asociacijos. Nuotraukoje – šių draugijų vadovės (iš kairės): L. Šimkevičė (Lietuva), T. Tõiste (Estija) ir S. Štekerhofs (Latvija).
© Gintaras Lukoševičius

buvo beveik tiesioginis įvykių šalyje, paskatinusių sąmoningus piliečius protestuoti prieš valdžios sprendimus, reportažas. Šiuo pranešimu iliustruota viso to, apie ką kalbėjo kongreso pranešėjai, – kritinio mąstymo ugdymo, demokratijos stiprinimo, bibliotekų ir kitų kultūros lauko dalyvių aktyvumo šiuose procesuose – svarba.

***

CoBaL '25 kongresas įvyko. Tiek turinio kokybe, tiek organizavimu tai tikrai buvo pasaulinio lygio renginys. Lietuvos bibliotekų bendruomenė gali pagrįstai didžiulis aukštai iškelta CoBaL kartele ir profesionaliai atliktu LBD darbu.

Kitas Baltijos šalių bibliotekininkų kongresas bus organizuojamas Latvijoje.

Šaltiniai

1. Bibliotekos – raštingumo visą gyvenimą lyderės. Baltijos šalių manifestas. CoBaL '25. Prieiga per internetą: https://cobal25.lbd.lt/wp-content/uploads/2025/11/MANIFESTO_LT.pdf
2. Įvyko XII Baltijos šalių bibliotekininkų kongresas (CoBaL). [Su konferencijos vaizdo įrašu lietuvių ir anglų kalbomis]. Lietuvos bibliotekininkų draugija. Prieiga per internetą: <https://lbd.lt/ivyko-xii-asis-baltijos-saliu-bibliotekininku-kongresas-cobal/>
3. Kultūros ministrė Kaune sveikino Baltijos šalių bibliotekininkus. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/kulturos-ministre-kaune-sveikino-baltijos-saliu-bibliotekininkus-stiprios-bibliotekos-kuria-atsparia-visuomene-iusp/>
4. Trend Report. IFLA, 2025. Prieiga per internetą: www.ifla.org/trend-report/

